

Ἄ. Σ τ έ φ ο ς, *Ιστιαία. Ιστοριογραφική μελέτη ἀπὸ τὸ 1821 καὶ ἐντεῦθεν τῶν ὑφισταμένων συνοικισμῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ*, τ. Α', Ἀθήνα 1970, σ. 189-190, 230-231, 304-305, 307-308.

927α

1830-1835. Η υπ. αρ. 64 πράξη της Ελληνικής Κυβέρνησης (4/2//1830) και η Εισηγητική Έκθεση της Νομοθετικής Επιτροπής του Διατάγματος περί Πολιτικού Νόμου της 23^{ης} Φεβρουαρίου/7 Μαρτίου 1835. Αθήνα, Ναύπλιο.

Χ. Π ρ ά τ σ ι κ α ς, «Ὁ Ἀστικός τῆς Ἑλλάδος Κώδῃξ. Δύο νομικαὶ ἑκατονταετηρίδες (1830-1930, 1835-1935)», *Θέμις (Θ. & Π. Ἀγγελόπουλων - Χ. Πράτσικα)* 41 (1930), σ. 273-274, σ. 274-275, σημ. 1⁵⁵.

«Πράξεις τῆς Κυβερνήσεως»

Ἀριθ. 64

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Θεωροῦντες ὅτι τὸ ἔθνος κατὰ τὸ ἄρθρον 12 τοῦ νόμου τῆς Ἐπιδάουρου ἐφανερώσε τὴν ἀπόφασίν του νὰ διασαφήσῃ τοὺς πολιτικοὺς παλαιοὺς βυζαντινοὺς νόμους.

Θεωροῦντες ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι εὐρίσκονται ἐνωμένοι μὲ τόσους ἄλλους ἐγκληματικούς, ἐκκλησιαστικούς, ἐμπορικούς, γεωργικούς, στρατιωτικούς καὶ μὲ κανόνας διαδικασίας, ἔνωσις, ἣτις ἀποκατέστησε τὸ ὅλον αὐτῶν πολὺ ὀγκῶδες, πολυέξοδον καὶ δυσεύρετον.

Θεωροῦντες ἐπάναγκες νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν οἱ πολῖται μὲ εὐκολίαν τὸ ὅλον τῶν πολιτικῶν ἐθνικῶν νόμων καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζωνται ὡσαύτως οἱ δικασταὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πράξεων αὐτῶν.

Ἐπιθυμοῦντες τελευταῖον νὰ διδάξῃ ἡ πεῖρα διὰ τῆς συμπαραβολῆς τῶν ὑπαρχόντων γραπτῶν μὲ τοὺς ἀγράφους νόμους (οἵτινες ἐπομένως θέλουν συλλεχθῇ) ὁποίας μεταρρυθμίσεις ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους.

Διατάττομεν

Α'. Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεὺς τόσον ἐκ τῶν Βασιλικῶν, ὅσον ἐκ τῶν Νεαρῶν τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατόρων, θέλει συλλέξει ἅπαντας τοὺς πολιτικοὺς βυζαντινοὺς νόμους, κατατάττων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνήκουσαν τάξιν.

Β'. Ὁ αὐτὸς Γραμματεὺς θέλει ὑποβάλλει εἰς τὴν ἐπίκρισίν μας ὁποῖα κρίνει ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 4 Φεβρουαρίου 1830

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεὺς

Ι. Γ. ΓΕΝΑΤΑΣ»

55. Για τις προγενέστερες εκδόσεις του κειμένου της εισηγητικής εκθέσεως βλ. Γκίνης, *Περίγραμμα*, λήμμα 921. Πρβλ. επίσης και εισαγωγή του παρόντος τόμου σημ. 16.

«ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ Β. ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΝ

Ἡ Νομοθετικὴ Ἐπιτροπὴ, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 674 ἐγγράφου τῆς Γραμματείας, ἔλαβεν εἰς σκέψιν τὸ 2 ἄρθρ. τοῦ εἰς αὐτὸ συνημμένου σχεδίου. Μετὰ συζήτησιν ἀρκετὰ ὥριμον ἐνόμισεν ἀναγκαίαν τὴν ἐξῆς τροπολόγησιν.

«Τὰ ἔθιμα ὅμως, ὅσα πολυχρόνιος καὶ ἀδιάκοπος συνήθεια ἢ ἀποφάσεις δικαστικαὶ καθιέρωσαν, ὑπερισχύουν ὅπου ἐπεκράτησαν».

Οἱ λόγοι τῆς τροπολογήσεως ταύτης εἶναι οἱ ἐξῆς:

1. Ὅταν ὁ νομοθέτης δώσῃ ἀπαξ ἰσχὺν εἰς τὰ ἔθιμα, δὲν δύναται εὐλόγως νὰ τὴν περιορίσῃ εἰς μόνα τὰ γενικά, ὅσα εἶναι συνηθισμένα εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν. Μάλιστα τὰ ἔθιμα κυρίως εἶναι τοπικά· εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς τόπους, ὅπου ταῦτα ἔλαβον ἰσχύν, σπανίως ἀπαντῶμεν συνηθείας ἐπικρατούσας εἰς ὅλας τὰς Ἐπαρχίας, ὅσαι ἀπαρτίζουν τὸ Κράτος. Ὁ νόμος πρέπει ν' ἀκολουθῇ τὸν φυσικὸν δρόμον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τὰς ὁποίας ρυθμίζει· ἂν ὁ νομοθέτης ἐπιχειρήσῃ νὰ τὸν ἀνατρέψῃ βιαίως, ἀποτυχαίνει τὸν σκοπὸν τοῦ καὶ τὸ ἔργον τοῦ δὲν ὑπόσχεται εὐδοκίμησιν.

2. Καθεὶς γνωρίζει, πόσον δύσκολον ἔργον εἶναι νὰ προῖδῃ ὁ νομοθέτης καὶ νὰ προλάβῃ πάντα. Ποίαν βεβαιότητα πλήρη ἢ καὶ ἀποχρῶσαν ἔχομεν ὅτι δὲν ὑπάρχουν ὀλίγαι συνήθειαι, μάλιστα εἰς τὰς νήσους; Αἱ γενόμεναι ἕως τώρα ἔρευναι εἶναι ἀπλῶς διοικητικαί· οἱ δημογέροντες ἔγραφον παρέργως, ὅσας ἐλάμβανον τὰς αὐτοσχεδίους πληροφορίας των συσσωρευμένας συγχρόνως, οὔτε καιρὸν ἀποχρῶντα, οὔτε ἔργον εἶχον νὰ φέρουν εἰς τὴν ἐξέτασίν των δικαστικὴν ἀκρίβειαν. Ὁ νομοθέτης ἀντὶ νὰ ρυθμίσῃ τὸ προκείμενον ζήτημα εἶναι προτιμότερον ν' ἀφίσῃ τὴν ἔρευναν εἰς τὰς δικαστικὰς ἀρχάς, αἵτινες δύνανται νὰ φέρουν τὴν ἐνδεχομένην βεβαιότητα.

Τέλος πάντων ἢ ὑπάρχουν συνήθειαι, ἢ δὲν ὑπάρχουν· εἰ μὲν τοῦτο, ὁ νόμος δὲν τὰς δίδει καμμίαν ἰσχύν. Εἰ δὲ ὑπάρχουν, διατί νὰ ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅσα δικαιώματα ἀποκτώσι μὲ καλὴν πίστιν, φυλάττοντες ὅ,τι ἴσχυε περισσότερο ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀρμενοπούλου, ὅστις πρὸ ὀλίγου μόνον ἔλαβε τακτικὴν ἰσχὺν νόμου; διὰ τί νὰ τὰς ἀκυρώσωμεν, πρὶν γένῃ ἡ γενικὴ μεταρρύθμισις τῆς ἐπικρατούσης πολιτικῆς νομοθεσίας μας; διὰ τί νὰ καταργήσωμεν τὰ τοπικά ἔθιμα, ὅταν σεβώμεθα τὰ γενικά τουλάχιστον διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου, ὅπου ἐπεκράτησαν ἐκεῖνα, φέρουν τὸ αὐτὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ταῦτα ἀπονέμουν εἰς τοὺς πολίτας ὅλης τῆς Ἐπικρατείας. Ἀναμφιβόλως ὅποιος δεχθῇ τὰ γενικά ἔθιμα, δὲν δύναται πλέον εὐλόγως ν' ἀποφύγῃ τὰ τοπικά.

3. Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶναι πολλὰ μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ δώσῃ εἰς τὰ ἔθιμα βάρος καὶ δύναμιν ὑπὲρ τὸ δέον· ἐκ τοῦ ἐναντίου περικόπτει μέρος ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὁ ἰσχύων νόμος τοῦ Ἀρμενοπούλου χορηγεῖ εἰς αὐτό· ἐν ᾧ οὗτος π.χ. δέχεται ὡς ἔθιμα «τὰ γενόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν μιᾷ πόλει, ἢ Ἐπιτροπὴ ἀπαιτεῖ δι' αὐτὰ πράξεις ἀδιακόπους, ἥγουν γινόμενας πάντοτε καὶ ὁμοιομόρφως, καὶ ἐπικρατούσας πρὸ πολλοῦ χρόνου».

Τοῦτο δύναται μάλιστα νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ μεταβῶμεν βαθμηδὸν καὶ μὲ ἀνεπαίσθητον μεταβολὴν εἰς τὴν πλήρη τῶν ἐθίμων ἀκύρωσιν, τὴν ὁποίαν ἐξ ἀνάγκης μέλλει νὰ φέρῃ ἡ νέα πολιτικὴ νομοθεσία.

4. Ἦθελεν εἶσθαι ἴσως καλλίτερον ἢ περὶ ἐθίμων διάταξις νὰ μὴ τεθῇ ὡς δεύτερον ἄρθρον τοῦ σχεδίου, ἀλλ' ὡς παράγραφος τοῦ πρώτου, διότι καλῶς ἐξεταζομένη δὲν εἶναι εἰμὴ ἐξαίρεσις τούτου· τίνα σκοπὸν κύριον φαίνεται νὰ ἔχῃ τὸ σχέδιον τοῦ διατάγματος; τὸ νὰ δρίσῃ ποῖοι εἶναι οἱ ἰσχύοντες νόμοι· ἀλλ' ἐπειδὴ συνισχύουν καὶ τίνα ἔθιμα, ὁμιλεῖ καὶ

περὶ αὐτῶν ὡς μέρους μικροῦ ἐκείνων, καὶ τὰ δίδει ἐξαιρετικὴν ἰσχὺν νόμου, ἀλλὰ δὲν τὰ θεωρεῖ ὡς ὅλον διακεκριμένον, οἷον κώδικα ὁλοσχερῆ· αἱ ὀλίγαι συνήθειαι εἶναι καὶ πρέπει νὰ λογίζονται ὡς τόσα ἄρθρα ἐγγράφου νόμου, τὰ ὅποια εἰς τὴν ὁλοκληρίαν τῆς πολιτικῆς νομοθεσίας λαμβάνουν χώραν ὡς ἐλάχιστα μέρη, φέροντα φύσιν παραρτήματος.

Τοῦτο συμφέρει μάλιστα εἰς τὸ νὰ ἐξασθενήσῃ τὸ βάρος τῶν ἐθίμων, διότι οὕτω φαίνονται ψιλὴ ἐξαίρεσις καὶ δὲν γίνονται ἀντικείμενον χωριστοῦ ἁρθρου νόμου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ λαμβάνει τέλος τὸ θάρρος ὅχι νὰ δώσῃ γνώμην, ἀλλὰ νὰ καθυποβάλλῃ εὐσεβάστως ὡς ἀπλὴν παρατήρησιν τὰ ἑξῆς:

1. Εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ σχεδίου ἤθελεν εἰσθαι ἴσως προτιμότερον νὰ δοθῇ ἡ ἰσχὺς ὅχι εἰς τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, ἀλλ' εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς νόμους, διότι ἐκείνη δὲν ἀνεγνωρίσθη ποτὲ ὡς κώδικς ἰσχύων, ἀλλ' ὡς εὐχρηστον ἔργον νομοδιδασκάλου, ἢ συνοπτικὴ συλλογὴ τῶν νόμων τούτων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθη ἐν καιρῷ ἡ τακτικὴ ἰσχὺς ἀπὸ τὴν ἀρμοδίαν ἐξουσίαν. Καὶ αὐταὶ αἱ νομοθετικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔδωκαν ποτὲ τὴν ἰσχὺν ταύτην εἰς τὴν Ἐξάβιβλον, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τοὺς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων. Πρῶτον τὸ ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1928 ψήφισμα ἀναφέρει εἰς τὸ 36 ἄρθρον τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν δίδει τὴν ἰσχὺν εἰς αὐτήν, ὡς κώδικα, ἀλλ' εἰς τοὺς νόμους ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὴν θεωρεῖ ὡς συλλογὴν πρόχειρον καὶ εὐπόριστον. Ἰδοὺ τί λέγει τὸ ἄρθρον τοῦτο «τὰ δικαστήρια ἀκολουθοῦν εἰς μὲν τὰ πολιτικὰ τοὺς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων, τοὺς περιεχομένους εἰς τὴν πρόχειρον Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, εἰς δὲ τὰ ἐμπορικὰ τὸν τῆς Γαλλίας ἐμπορικὸν κώδικα».

2. Ἐπειδὴ ἄλλο νεώτερον ψήφισμα ἀπὸ 15 Αὐγούστου 1830 εἰς τὸ 148 ἄρθρον ἀφαίρεσε τῆς Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου τὴν νόμον ἰσχύν, καὶ τῆς ἀπένειμε μόνον συμβουλευτικὴν ιδιότητα, διὰ τοῦτο ἴσως εἶναι εὐλογον τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ σχεδίου νὰ φέρῃ, ὅτι οἱ αὐτοκρατορικοὶ νόμοι, οἱ περιεχόμενοι εἰς τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου θέλουν ἔχει ἰσχύν, ἀντὶ τῆς φράσεως «θέλουν ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχουν ἰσχύν», διότι τὸ τελευταῖον ψήφισμα διέκοψε πλέον τὴν ἐξακολούθησιν.

Ἐπειδὴ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνόμισε χρήσιμον τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο ἁρθρων τοῦ σχεδίου εἰς ἓν μόνον, λαμβάνει τὸ θάρρος νὰ ἐκθέσῃ τὴν σύνταξιν τούτου ὁλοκληροῦ, ὁποῖαν τὴν ἐννοεῖ, καὶ τὴν καθυποβάλλει εἰς τὴν κρίσιν τῆς Γραμματείας· εἶναι δὲ ἡ ἑξῆς: «Οἱ πολιτικοὶ νόμοι τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων οἱ περιεχόμενοι εἰς τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου θέλουν ἰσχύει, μεχρὶς τοῦ δημοσιευθῆναι ὁ πολιτικὸς κώδικς, τοῦ ὁποίου τὴν σύνταξιν διετάξαμεν.

«Τὰ ἔθιμα ὅμως ὅσα πολυχρόνιος καὶ ἀδιάκοπος συνήθεια ἢ ἀποφάσεις δικαστικαὶ καθιέρωσαν, ὑπερισχύουν ὅπου ἐπεκράτησαν.»

Ἐν Ἀθήναις 1835.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Νομικῆς Ἐπιτροπῆς
Χ. ΚΛΟΝΑΡΗΣ»

928

1830-1839. Πληρεξούσιο. Ρεντίνα (Καρδίτσα).

Β. Σπανός, «Πέντε ανέκδοτα έγγραφα τῆς χήρας τοῦ Ρεντινιώτη προεστού Δημητρίου Γ. Τσολάκογλου γιὰ το τσιφλίκι τῆς στὴν Φθιώτιδα 1838-1839», *Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιον* 37 (2000), σ. 357-366, αρ. 1-4.